

N:o 62.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1899, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Nykrogen samt delar af förra militiebostället 1½ mantal Erfvinge n:o 3 i Stockholms län.

(I. A.)

I en af styrelsen för Axel och Sofia Alms stiftelse gjord ansökning hade, enligt hvad i en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 56) af den 24 sistlidne februari meddelas, styrelsen, med åberopande af stiftelsens samhällsnyttiga verksamhet, afseende uppfostran och handledning af barn, hvilka vore i saknad af omvårdnad, anhållit, att, enär stiftelsen för denna verksamhets bedrivande vore i oafvisligt behof af vissa egoområden, stiftelsen måtte få inköpa dels kronolägenheten Nykrogen i Solna socken och Danderyds skeppslag af Stockholms län, dels ock två områden om tillsammans 6 har 50,2 ar af förra regementsskrifvarebostället Erfvinge n:o 3 i Spånga socken och Sollentuna härad af nämnda län, mot köpeskilling bestämd genom uppskattning, i den ordning Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, att af stiftelsen erläggas vid tillträdet den 14 mars 1901 eller å dag derförinnan, som kunde varda bestämd.

Jemte meddelande att, jemlikt föreskrifterna i § 2 af de för stiftelsen genom Kongl. Maj:ts resolution den 26 februari 1877 fastställda stadgar, styrelsen inköpt lägenheten Rådan i Spånga socken samt att styrelsen dessutom öfvertagit dels arrenderätten till den Rådan

angränsande lägenheten Nykrogen, dels ock den på krigskollegii resolution den 12 oktober 1860 grundade rätt till frihetsår intill år 1911 å ofvanberörda två områden af hemmanet Erfvinge n:o 3, hade styrelsen till stöd för ansökningen anført, att styrelsen genom det nu ifrågasatta inköpet skulle befrias från skyldigheten att före löpande arrendeperiods slut förse lägenheten Nykrogen med åbyggnader, som nu derå saknades, att å Nykrogens område finnes en källa, som i rörledning genom sjelftryck försåge barnhuset och ekonomibyggnaderna vid Rådan med vatten, samt att den å sistnämnda ställe nyligen uppförda koladugården tilltagits större, än behofvet vid Rådan påkallade, under förhoppning att stiftelsen icke skulle förvägras att köpa den jord, stiftelsen nu önskade förvärfva.

Öfver denna af öfverstyrelsen för Axel och Sofia Alms stiftelse med förordande af bifall till Kongl. Maj:t öfverlemnade ansökning hade yttranden afgifvits af domänintendenten och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, hvarjemte domänstyrelsen afgifvit infordradt utlåtande.

Domänintendenten hade anført, bland annat, att den till lägenheten Nykrogen hörande åkerjorden, som gränsade intill stiftelsens egendom Rådan, blifvit i sammanhang med denna egendoms åkerjord fältlagd och täckdikad. Inom lägenhetens område finnes en vattenrik källa, som försåge stiftelsens samtliga lokaler och trädgård med dess vattenbehof. På grund häraf vore lägenheten på sådant sätt införlifvad med egendomen Rådan, att dess skiljande derifrån skulle för sagda egendom medföra olägenhet. Med hänsyn härtill och till stiftelsens välgörande verksamhet funne domänintendenten för sin del ej något att erinra mot försäljning af lägenheten Nykrogen till stiftelsen på sätt stiftelsens styrelse föreslagit. Beträffande de till hemmanet Erfvinge n:o 3 hörande, nu ifrågavarande egolotterna, vore desamma genom egendom, tillhörig enskilda personer, afskilda från stamhemmanets öfriga egor och belägna omkring 3 kilometer från Erfvinge gård samt i öfrigt skilda dels från hvarandra genom egor, hörande till egendomen Silfverdal, dels ock från öfriga af stiftelsen disponerade egor genom allmänna landsvägen. Med egendomarne Rådan och Nykrogen hade de icke heller annat samband, än att de under en lång följd af år brukats i samband med dessa egendomar. Enligt domänintendentens åsigt borde afseende icke fästas vid de skäl, som af stiftelsens styrelse anförts för inköpen af berörda egolotter, och då anledning i öfrigt icke föreläge för kronan att i förtid afhända sig eganderätten till samma

lotter, hade domänintendenten, som emellertid vitsordat, att lotterna till följd af sin aflägsna belägenhet från Erfvinge utan olägenhet för stamhemmanet och till fördel för kronan kunde afsöndras och särskildt försäljas, hemställt, att ansökningen, i hvad den afsåge förvärfvande af eganderätt för stiftelsen till dessa lotter, för närvarande icke måtte föranleda till någon åtgärd.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade, med hänsyn till stiftelsens samhällsnyttiga ändamål och då det syntes vara af vigt för stiftelsen att i tid få frågan om förvärfvande af eganderätten till lägenheten Nykrogen och berörda egolotter af hemmanet Erfvinge n:o 3 reglerad samt någon skada eller förlust icke syntes kunna för kronan uppkomma genom fastigheternas försäljande i den af stiftelsens styrelse föreslagna ordning, tillstyrkt bifall till ansökningen.

För egen del hade domänstyrelsen meddelat, att i instrumentet öfver en under år 1734 förrättad skattläggning af de under Ulriksdals kungsgård lydande hemmanen Öfver-Jerfva, Neder-Jerfva och Bergshamra i Solna socken samt Kymlinge och Råsta i Spånga socken lägenheten Nykrogen upptoges såsom torp, beläget på det egoområde, som tillhörde hemmanen Kymlinge n:is 2 och 3 om tillsammans $1\frac{1}{4}$ mantal, hvilka hemman sedermera till statsverket indragits och för dess räkning för närvarande vore under gemensamt arrende upplåtna. De till Nykrogen hörande egor hade emellertid icke under hemmanens ränta eller mantal inbegripits af den anledning, att dagsverken derifrån utgjordes omedelbart till kungsgården. Enligt kammarkollegii skrifvelse den 22 maj 1744 till dåvarande landshöfdingen i Stockholms län hade detta tillvägagående vunnit kollegii fastställelse, och hade Nykrogen sedermera i kronans jordeböcker upptagits såsom oskattlagdt torp. I den år 1871 fastställda jordeboken för Solna socken funnes lägenheten Nykrogen införd under rubriken kronoegendomar, allmän disposition, jordlägenhet med beteckning n:o 1, samt anteckning, att lägenheten blifvit enligt den 10 oktober 1848 fastställd roteringslängd ordinarie roterad vid Södra Roslags 2:a båtsmanskompani för $\frac{1}{16}$ mantal till $\frac{1}{32}$ andel i roten n:o 2.

Kronolägenheten Nykrogen vore numera, jemte åtskilliga andra till Ulriksdals kungsgård hörande hemman och lägenheter, till statsverket indragen samt hade senast för dess räkning genom kammarkollegii kontrakt den 14 juli 1880 utarrenderats under tjugu års tid från den 14 mars 1881, hvilket kontrakt genom domänstyrelsens resolution den 11 december 1885 öfverlåtits på Axel och Sofia Alms stiftelse. I afseende å byggnad och underhåll af hus funnes i kontraktet intaget

följande stadgande: »Åbyggnaderne vid torpet så i man- som ladugården mottager arrendatorn sådane de vid nuvarande arrendets slut enligt Kongl. Maj:ts nådiga bref den 31 januari 1856 böra befinnas, och åligger arrendatorn att ansvara ej mindre för årliga reparationer och underhållet af husen, än äfven för nybyggnadsskyldigheten, enligt lag och författningar samt de föreskrifter, som till verkställighet deraf vid blifvande laga syner meddelas, och att alla husen i fullgodt skick vid egendomens afträdande från sig lemna». För närvarande finnes å lägenheten icke några åbyggnader, men enligt detta kontraktsstadgande, jemfördt med ett i omförmälda kongl. bref den 31 januari 1856 åberopadt synerättsbeslut den 11 juli 1851, ålåge det arrendatorn att före löpande arrendeperiods slut hafva å lägenheten uppfört:

1:o) manbyggnad, 14 alnar lång, 8 alnar bred och 5 alnar hög af timmer under tak af fogstruket tegel på läkt, innehållande stuga med två fönsterluffer, kammare med ett fönster och förstuga inomhus samt visthusrum på vinden eller loftet;

2:o) stall, fähus med foderskulle och svinhus, sammanbyggda i ett enda hus, 13 alnar långt, 8 alnar bredt och 14 hvarf högt, inredt för en häst och två kor med svinhus i svalen; samt

3:o) loge med kista och ett golf, 13 alnar lång, 9 alnar bred och 12 hvarf hög.

Som arrendet uppginge till endast 345 kronor och lägenheten sålunda hörde till antalet af de mindre kronoegendomar, som under vissa förutsättningar kunde vid löpande arrendeperiods slut försäljas, hade under år 1897 derå förrättats arrende- och saluvärdering. Af det dervid förda instrumentet inhemtades, bland annat, att lägenheten vore belägen invid allmänna landsvägen 2 kilometer norr om Jerfva jernvägsstation; att dess areal utgjorde 8 har 68,20 ar, deraf 8 har 58,30 ar åker och 9,90 ar impediment; att åkern, som bestode af dels lerblandad sandjord, dels ock svartmylla, blifvit i sin helhet täckdikad i samma dikningssystem med till Rådan hörande åkerfält; att lägenhetens taxeringsvärde utgjorde 6,500 kronor; samt att uppskattningsmännen beräknat lägenhetens arrendevärde till 400 kronor och dess saluvärde till 10,000 kronor.

Förra regementsskrifvarebostället $1\frac{1}{4}$ mantal Erfvinge n:o 3 vore för närvarande genom kammarkollegii kontrakt den 22 oktober 1879 utarrenderadt till den 14 mars 1900 mot årligt arrende af 1,520 kronor. Från arrendet hade dock undantagits en odlingslägenhet om 64 kvadratref 30 kvadratstänger, hvartill regementsskrifvaren J. O. Gripensvärd genom krigskollegii resolution den 12 oktober 1860 erhållit 50 års

besittningsrätt, och vore det denna lägenhet, Axel och Sofia Alms stiftelse i nu föreliggande ansökning afsåge att få inköpa. Å egendomen hade under år 1897 afslutats arrendeuppskattning för dess förnyade utarrendering, och inhemtades af uppskattningsinstrumentet, att egendomens hela areal utgjorde 96 har 40,90 ar, deraf under arrende häfdades 36 har 13,1 ar åker, 52,6 ar äng, 51 har 82 ar skogs- och hagmark och 1 har 43 ar impediment eller tillsammans 89 har 90,7 ar; att den under frihetsår upplåtna marken utgjorde 4 har 91 ar åker, 1 har 47,1 ar skogs- och betesmark och 12,1 ar impediment eller tillsammans 6 har 50,2 ar; samt att såsom årligt arrende för egendomen af uppskattningsmännen föreslagits, för tiden från den 14 mars 1900 till samma dag 1911 1,040 kronor och för tiden från sistnämnda dag, då den s. k. frihetsjorden skulle återfalla till hemmanet, till arrendetidens slut den 14 mars 1920 1,190 kronor.

Af domänstyrelsen hade vidare anförts, att, då lägenheten Nykrogen icke kunde för skogsväsendets eller annat allmänt behof användas, samt de i ansökningen anförda skäl för bifall till lägenhetens försäljande syntes styrelsen beaktansvärda, styrelsen lika med öfriga vederbörande ansåge, att ansökningen i denna del borde bifallas, desto hellre som enligt 5 § i de af Kongl. Maj:t för Axel och Sofia Alms stiftelse den 26 februari 1877 fastställda stadgar stiftelsens samhällsnyttiga verksamhet icke vore inskränkt till viss kommun, utan omfattade alla delar af riket; dock borde, enligt domänstyrelsens förmenande, till köpeskillingen för jorden jemväl läggas värdet af de byggnader, hvilka stiftelsen kontraktsenligt vore skyldig att vid arrendetidens slut hafva å lägenheten uppfört.

Beträffande ansökningen, i hvad den afsåge inköp af den så kallade frihetsjorden å Erfvinge, hade domänintendenten såsom hufvudsakligt skäl för sitt afstyrkande af bifall till ansökningen i denna del anført, att inom frihetsårens slut förhållanden kunde uppstå, som medförde förändringar beträffande så väl värdet å jorden som det sätt, hvarpå den för kronans räkning lämpligen borde disponeras. Detta skäl funne domänstyrelsen icke förtjena afseende. Visserligen kunde det inträffa, att ifrågavarande jord vid frihetsårens slut komme att erhålla högre värde än den nu hade, men ett motsatt förhållande kunde äfven tänkas, och att inställa försäljning af en egendom på den grund, att under en följd af år förhållanden kunde uppstå, som medförde förändringar beträffande det sätt, hvarpå den för kronans räkning lämpligen borde disponeras, skulle leda derhän, att i afvaktan på dessa förändringars inträffande all försäljning af kronojord borde inställas. Frihetsjordens bibehållande i kronans ego vore, enligt domänstyrelsens

åsigt, icke, vare sig nu eller framdeles, för allmänt behof påkalladt, och som jorden vore för stiftelsen behöflig och så belägen, att den bäst lämpade sig för försäljning, ansåge styrelsen ansökningen böra bifallas äfven i denna del, dock under förutsättning att kronan erhöle en köpeskillning, som motsvarade jordens fulla värde.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att medgifva,

dels att Axel och Sofia Alms stiftelse finge till sig lösa såväl kronolägenheten Nykrogen som ock omförmälda till hemmanet Erfvinge n:o 3 hörande s. k. frihetsjord, mot det att stiftelsen på sätt och i den ordning, som stadgades i kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, erlade lösen icke allenast för jordområdena, utan äfven för de byggnader, hvilka stiftelsen vore skyldig att inom den 14 mars 1901 hafva å Nykrogen uppfört, med tillträdesrätt sistnämnda dag, då löseskillingen jemväl borde i länets landtränteri inlevereras;

dels ock att denna löseskillning finge, på samma sätt som köpeskillingarne för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Efter tagen kännedom om de till ärendet hörande handlingar hemställer utskottet,

att hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1899.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.